

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۳۹۸۴۶۵

یک صد و چارده پرچین
پرچین صد و چار

حکایت خرد شدن آینه ها
سوره نورشت های سوره مبارکه هجره

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:

پورصالحی، نعیمه، ۱۳۶۸ -
حکایت خرد شدن آینه‌ها، سوره نوشت‌های سوره مبارکه همزه، پژوهش
مدرسه دانشجوی قرآن و عترت علیه السلام، نگارش واحد ادبی دبیرخانه
دائمی سوره‌های قرآن (خوشه‌چینان وحی)، سرپرست نویسندگان نعیمه
پورصالحی، ویراستار علمی هانی چیت‌چیان.
تهران: قرآن و اهل بیت نبوت (ع)، ۱۳۹۲.

مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
تعداد صفحات:
شابکه:
وضعیت فهرست نویسی:

۶۸ ص، ۱۴/۵×۲۷/۵، ۱۳ س.م.
یکصد و چارده پرچین، پرچین صد و چهارم.
۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۸-۹۰-۷
فیبا

یکصد و چارده پرچین
پرچین صد و چهارم

حکایت خرد شدن آینه‌ها

پژوهش: مجمع مدارس دان...
مدرسه دانشجوی ادیبان...
سرپرست نویسندگان: نعیمه پورصالحی
ویراستار علمی: هانی چیت‌چیان
گرافیک و صفحه‌آرا: مهدی جاودان
چاپ اول: ۱۳۹۶ / شمارهگان: ۲۰۰۰ نسخه
نشر قرآن و اهل بیت نبوت علیه السلام
قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال



نشر قرآن و اهل بیت نبوت

ديباچہ

سوره‌های قرآن، هر کدام راه نجاتی برای انسانند؛ انسانی که هر روز با مسائله و مشکل و حادثه‌ای روبه‌رو می‌شود و ناچار است برای آن راه‌حلی جستجو کند. این مجموعه بهای برای آشنایی با این سوره‌ها و تلاشی برای وارد شدن مضامین آنها در زندگی است. سعی کرده‌ایم ایده نوشتن متن‌های ادبی و داستان‌هایی برای برپایه معانی سوره‌های قرآن را انعکاس دهیم تا هر کس بتواند از منظر این نوشته‌ها دریچه‌ای به مضامین بلند سوره‌ها را گشوده و برپای زندگی و مسائل حاد و حادتر آنها اتکال کند. در این منظر نیز ببیند و بیاید.

و سپس در قالب سبیل و استعاره ریخته، در نا برای خواننده قابل تصور و ملموس گردد. نوشته‌ها در شیوه بیان و قالب به خاطر تنوع نویسنده، از زاویه دید، یکسان نیستند. بعضی تشرافی و بعضی دیگر داستان کوتاه و یا اشعار هستند. این تفاوت نا همگونی از چشم تدوین‌کنندگان پنهان نبوده و تلاش شده این مسائل با یکدیگر سازگار و هماهنگی تا حدی برطرف شود. با این همه امیدواریم همین تفاوت فرصتی باشد تا برای آشنایی با محتوای کتاب استفاده کنند. علاوه بر این هر یک از متون فارغ از ضعف و قوت، ارائه‌دهنده وجهی از محتوا هستند و ایده و زاویه دید متفاوت و خاص در آنها می‌تواند پرورش یافته،

الهام بخش و مبنای تولید آثاری دیگر به شکل غاهنگ، غایشنامه و داستان قرار گیرد.
 همچنین، این متون در مرتبه اول به منظور آسان کردن آموزش مفاهیم سوره‌ها به
 ران‌نوهان و تسهیل در امر تدبیر در سوره‌ها نگاشته شده است و هدف نزدیک شدن
 مقصود از سوره‌های قرآن یا غرض الهی از نزول آیات شریفه، هدفی است که
 این مجموعه غرض از پی بردن آن به آن نگاه می‌کند و تهیه‌کنندگان، هر کتابچه را تنها
 مقدمه‌ای از آریه بودن آن به آن می‌دانند.
 هر فصل از کتاب بیانگر موضوعی محوری از آیات سوره است که هر کدام از آنها با
 موضوع محوری و اصلی سوره مرتبط هستند. هر مطالبی که در این کتاب به
 اصلی باشد به هم متصل و مرتبط هستند. هر مطالبی که در این کتاب به
 عنوان همان فصل را توضیح دهند.
 این مجموعه تلاشی است برای نگاهی دوباره و دیگرگونه به قرآن و ره یافتن به راه
 حقیقتش. امیدمان این است که نگاه به این مجموعه بتواند قرآنی را بگشاید، چشمی را به
 نور آیتش روشن کند، دلی را از حقیقتش سرشار سازد و کتاب خدا را به میان‌بندگان خدا
 باز آورد؛ که قرآن، وجود حق و حاضری است که می‌تواند شفا ببخشد و راه نشان دهد.

فهرست

- ۱۹ مراحل نگارش سوره نوشتن های سوره مبارکه همزه
۲۰ فصل نخست آیینیه های شکستن
۲۱ متن کلی سوره

- ۲۲ متن ۱
۲۳ متن ۲
۲۴ متن ۳
۲۵ متن ۴
۲۶ متن ۵
۲۷ متن ۶
۲۸ متن ۷
۲۹ متن ۸
۳۰ متن ۹

- فصل دوم رسم آیینیه بودن و آیینیه ماندن ۳۴
۳۵ متن ۱
۳۶ متن ۲
۳۷ متن ۳
۳۸ متن ۴
۳۹ متن ۵
۴۰ متن ۶
۴۱ متن ۷
۴۲ متن ۸
۴۳ متن ۹

۵۶ فصل سوم.. آیینہ های تمام قد

۵۸ متن ۱

۵۹ متن ۲

۶۰ متن ۳

۶۱ متن ۴

۶۲ متن ۵

۶۳ متن ۶

۶۴ متن ۷

۶۵ متن ۸

۶۶ متن ۹

۶۷ متن ۱۰

۶۸ متن ۱۱

مقدمه

نزول قرآن، نزول همه حقایق آفرینش است، که در ظرف کلمات و واژگان صورت گرفت؛ ظرفی که استفاده انسان‌ها را از آب حیات بخش وحی، ممکن کرد. همه حقایق بی‌کم‌وکاست و بدون اینکه شأنش پایین بیاید، نازل شد تا انسان راهی برای اتصال به حقیقت داشته باشد، بی‌کم‌وکاست.

واضح است که هر کسی می‌تواند به اندازه ظرفیت اش از قرآن بهره‌مند شود؛ ظرفیتی که وابسته به توفیقی الهی است و خداوند مسیر نایل شدن به آن را، میزان طهارت و علاقه و انس و نیقارت تفکر انسان‌ها قرار داده است. ضروری است برای وسعت دادن به این ظرفیت و وسع‌پسندی بیش‌تر از حقایق، اقدامات علمی و عملی لازم صورت بگیرد. بعد از یک تحلیلی جامع، معلوم می‌شود هر کدام از طهارت و انس و تفکر در قرآن، انواع متفاوتی دارند. «نخاریش رو، بادغده ارائه و نمایش یکی از این روش‌ها تألیف شده است. نگارش و مطبوعه «سوره‌نوشت»، روش مورد نظر ما در این خصوص است. سوره‌نوشت، یا همان مترادف مبتنی بر سهولت، نمای قرآن، یکی از روش‌های تفکر در قرآن، برای نویسنده آن متن و نیز مخاطبانی است که متن مذکور را می‌خوانند. سوره‌نوشت‌ها حاصل ترکیب ذوق و قریحه با تحقیق و مهارت در قرآن کریم هستند؛ ذوق و تحقیقی که، خط سیرشان را از همان سوره «سوره بقره» می‌گیرد. بدیهی است چنانکه انس با طبیعت یا برخی از انسان‌ها می‌توانند الهام بخش این حقایق، شعر و هرگونه جوشش فکری و ذوقی دیگر باشند، انس با قرآن، به طور مسلم می‌تواند اثر و اثری به مراتب بالاتر، این کار را انجام دهد. پس اگر کسی با قرآن مأنوس بود، قریحه ادبی یا هر زمینه دیگری داشت، چه اراده کند و چه اراده نکند، محکوم به تأثیر گرفتن از قرآن است. گفتنی است غرض این نوشتار بسیار فراتر از صرف یک تأثیرپذیری کلامی از قرآن است. این نوشتار و کتاب‌های دیگری که مجموعه‌ای از سوره‌نوشت را با محوریت یکی از سوره‌های قرآن پی گرفته‌اند، به مدد تعدادی از متن‌های ادبی متأثر از آن سوره‌ها، سعی در نزدیک‌تر کردن مخاطبان به فهم سوره‌ها دارند. چنین کارکردی به

معنی وجود نقاط اتصال در هر سوره نوشت با غرض و روح کلی حاکم بر سوره مربوطه است. واضح است که چنین امری، حداقل نیازمند قائل بودن به چند باور اولیه است؛

- باور و اعتقاد راسخ به قرآن به عنوان کتاب هدایت و دارای شأن جامع و دربردارنده همه غیب و حقایق به گونه ای که موضوعی نباشد مگر اینکه در قرآن وجود دارد.
- قائل بودن به حیثیت روح و غرض واحد برای سوره های قرآن، به گونه ای که همه آیات موجود در یک سوره مرتبط و پیوسته با هم و تحت یک نظام دیده شوند.

باور داشته ... امکان دستیابی و بهره گیری لایه ای از حقایق موجود در قرآن برای هر کسی که مهارت و روش های لازم برای تفکر در قرآن را بداند.

- قائل شدن به شأن و جایگاه برای قرآن و داشتن باور و اهتمامی که زمینه ساز این حاکمیت در مساحت ادبیات باشد.

ضرورت التزام به نکات فوق را حال است که امروزه به دلیل وجود حکومت اسلامی، بیش از هر زمان نیازمند امامت قرآنی بر مبنای متن هایی هستیم که در حکم تار و پود محصولات تبلیغی و فرهنگی هستند. خدایه ها، شعارها، داستان های کوتاه و بلند، نمایشنامه ها و فیلم نامه ها، گزارش ها و تحولات، انواع روایتگری ها و غیر آن، همگی محصولاتی از جنس ادبیات و کلمات هستند. که به عنوان سربازان حاکمیت رسانه، صف بندی کرده و جبهه های حق و باطل را شکل داده اند؛ این واقعیت معلوم می کند که قرآن به عنوان معجزه ای از جنس کلمات، در صورت اسامام افراد، می تواند دین حق را بر همه دین های دروغین غلبه دهد. بر پایه این نکات، در بخش اول کتاب حاضر، ابتدا ترسیمی عمومی از مراحل نگارش یک سوره نوشت، به شرحی که از آنجا که چه سوره ای باشد، صورت گرفته است و در ادامه با محور قرار دادن سوره مائده، به گونه ای که مسیر نگارش متن های توصیفی و تحلیلی متناسب با این سوره، ترسیم شده است.

در بخش دوم این کتاب، تعدادی سوره نوشت با موضوع سوره مبارکه ملک، به رشته نگارش درآمده است؛ در حاشیه هر متن نیز، توضیحات مختصری به منظور وضوح بیش تر در طرح و محتوا برای تسهیل در فهم مخاطب، ذکر شده است.

مراحل نگارش سوره نوشت

چنان که پیش از این نیز اشاره شد، برای نگارش یک سوره نوشت، نیاز به دو مؤلفه مهم است: یکی تحقیق و ممارست برای فهم یک سوره و دیگری طرحی مناسب که حاصل ذوق و قریحه است. در ذیل در مورد هر کدام به اختصار توضیحاتی داده شده است.

مرحله تدبیر در نگارش سوره نوشت

تحقیق و ممارست لازم برای نگارش یک سوره نوشت، با به کارگیری انواع روش های تدبیر صورت می گیرد، تدبیر گزاره ای، تدبیر واژه ای، تدبیر سوره ای، تدبیر قرآن به قرآن، تدبیر به روش سوره های سنگی (دسته سوره ها)، تدبیر به روش سوره های مدنی (تدبیر در اسماء و صفات الهی)، تدبیر رباعی، و نهایتاً تدبیر ادبی، انواع روش های تدبیر در قرآن کریم هستند که هر کدام شامل چنان روش جزئی تری می شوند. گاهی یکی از روش های تدبیر برای نگارش یک متن دافعی است و گاهی نیز ترکیبی از چند روش، یک سوره نوشت را سامان می دهد.

حاصل تدبیر بر روی متن یک سوره، یک طرح کلی است که در هر جایی خود را در عناوینی نشان می دهد که محدوده پرواز قریحه و نیز محتوای لازم را تعیین می کنند. در مورد عناوین باید این نکته را اضافه کرد که عنوان، هم باید به تنهایی به غرضی تام و مستقل را انتقال دهد و هم در کنار عناوین دیگر، جایگاه و نقشی داشته باشد. که بخشی از یک واحد بزرگ تر است. گفتنی است بیش از هر جایی منظومه اسماء نشان دهنده قدرت علمی سوره نوشت ها هستند؛ پس مشاهده روح معنای حاکم بر یک سوره در سیر تیرها، مقدم بر هر چیز دیگر است.

تحقیق و ممارست بروز دیگری نیز دارد و آن درستی محتوای متن است، به این حیث انطباق با موضوع موجود در سوره و هم صحت و سلامت تحلیل. به بیان روشن تر اگر این قسمت با ظرافت لازم انجام نشود، ممکن است نویسنده را دچار تفسیر به رأی در سوره های قرآن شود.

۲. مرحله طرح سوره نوشت

منظور از طرح سوره نوشت، همان سناریوی متن یا ثمره‌ای است که از نسبت میان ذوق و قریحه با تدبیر در سوره‌ای از قرآن و در قالب سطوری از یک نوشته منسجم به دست می‌آید. البته ذوق و قریحه، منحصر در توان بهره‌گیری از استعارات و تعبیر و استایه‌های استادانه نیست؛ بلکه یک متن می‌تواند با وجود داشتن جملاتی ساده، چنان دارای طراحی زیبا و متناسب با هدف باشد، که بیش‌ترین تأثیر و فهم را به مخاطب منتقل کند. این‌که چگونه یک نکته کلیدی از سوره، که هدف عنوان و تیتیر است، به نحوی بیان شود که جذاب باشد و جلوه داشته باشد، امری نیست که به سادگی می‌توان به آن نیاز داشت؛ بلکه به تفکر و تدبیر نیاز دارد؛ تفکری که بیش از هر چیز نیازمند بهره‌گیری از تمثیل است. در توضیح تمثیل و مثل باید گفت در عالم، نظامی موسوم به نظام مراتب حاکم است؛ این نکته یعنی هر موضوعی دارای بطن است.

حاکمیت نظام مراتب منجر شده است، تا حقیقت در شکل‌های مختلفی نزول یابد و بدین ترتیب برای افراد آمدن و روانه شدن از فرم در یک مرتبه به فهم دیگری در مرحله‌ای دیگر میسر شود. به سیر در "نظام مراتب" از رتب ظاهرتر به باطن‌تر تعلیم به شیوه مثل گفته می‌شود و امکان و قابلیتی که این تعلیم را فراهم آورده است، همان مثل یا تمثیل است. در اصل تمثیل عبارت است از نزول حقایق به مراتب پایین‌تر با محتوای ثابت و قالب‌های مختلف. در تمثیل به نظام مراتب حقایق اشاره می‌شود و هر مرتبه آینه‌ای برای مرتبه بالاتر خود می‌باشد. نظام مراتب در عالم و در قدرت، که به انسان برای سیر در این مراتب داده شده است، عناصر اصلی در تدریس و تفکر به شیوه مثل هستند و قدرت سیر انسان در این مراتب، نشان‌دهنده قدرت تدریس است. با این توضیحات پیدا شدن مسیری که معلوم کند تمثیل از چه منابعی به دست می‌آید، ضروری است. در پاسخ به این نیاز می‌توان به سترافنس، آفاق و متن شریف را به عنوان بهترین منابع تمثیل محسوب کرد. بر این اساس سه نوع تمثیل را به اعتبار منابع آنها و بسترشان، می‌توان تمثیل انفسی، تمثیل آفاقی و تمثیل تدبیری نامید. در ذیل هر کدام از موارد یاد شده توضیح داده می‌شوند.

۲-۱. بستر انفسی تمثیل

منظور از بستر انفسی تمثیل، فهم حقایق و دسترسی به بطن آنها از بستر تعاریفی است که بردرون یا بیرون یک انسان متمرکز است. از این رو اگر حقایق از دریچه مشاهده و تحلیل اعضا و جوارح یا حالات روانی انسان فهم شوند، از بستر انفسی تمثیل استفاده شده است. تجربه عملی در این خصوص می‌گوید، همیشه همه لحظات ما چنان جلوه ندارند که قابلیت عکس برداری یا فیلم برداری داشته باشند. لحظات مهم و زیبایی، هم هستند که شیرین و جالب محسوب می‌شوند و یادآوری آن برای خود یا بخشیدن به دیگران، همواره جالب است. هنر استفاده از توصیف آن لحظات و یا نبینان آن تجلیات، چه وقوعش در زندگی ما بوده باشد و چه در زندگی افراد دیگر، در حکم استفاده از تمثیل انفسی است. نکته مهم در این خصوص ضرورت نوعی ظرافت در انتخاب آن صحنه‌ها یا موضوعی است که در عنوان آمده است. ایجاد این هماهنگی طرح یک مترادف سازد؛ طرحی که قبلاً محتوا و حقیقتش معلوم بود و اکنون نیازمند لباسی برای نمایش در آن، احتیاج است.

۲-۲. بستر آفاقی تمثیل

منظور از بستر آفاقی تمثیل، فهم حقایق دسترسی به بطن آنها از دریچه رؤیت پدیده‌هایی به غیر از انسان همچون طبیعت است. لازم، اثبات نیست که همیشه منبع طرح‌های لازم برای نگارش سوره نوشت، دقت و جست‌وجوی توصیفات جسمی و حالات روانی و یا روابط انسانی نیست و آیات آفاقی هم می‌تواند طرح خوبی برای نگارش متن و بیان حقیقت سامان دهند. می‌توان متنی نوشت که اندام و تریک کوه باشد تا حقیقت استواری را تبیین و توصیف کند یا حتی متنی را به رشته تحریر درآورد که بتواند از تمثیلات موجود در یک حرفه‌ای مانند عرف قالبیابی یا صرف و نحو زبان و حتی اصطلاحات اقتصاد و سیاست و غیر آن کمک بگیرد؛ مهم طرح مناسب و متناسب با عنوانی است که قبلاً از رهگذر یک کار دقیق علمی به دست آمده است.

منظور، فهم حقایق و دسترسی به بطن آن از بستر قالبی است که از روش های تدبیر در قرآن حاصل می شود. تمثیل کلید فهم است و می تواند یک موضوع بالا و عقلی محض را چنان نازل کند که قابل فهم شود با این تعبیر همه قرآن تمثیل است و اصلاً نزول قرآن اسبابی می تواند که نامش تمثیل است. حیثیت تمثیلی قرآن چنان است که حقایق را نازل می کند به سادگی. گاهی طرح یک نوشته از سازمان ادبی یا محتوایی و یا حتی تعابیر روایی در مورد آن هم به دست می آید که در صورت تحقق، از هر طرحی قوی تر خواهد بود، پس روش های تدبیر در قرآن می تواند عنوان منبع قرآنی تمثیل نیز مورد استفاده قرار بگیرد. با این وصف تدبیر فقط به عنوان وسیله استخراج محتوا نخواهد بود بلکه می تواند قالب بیان آن نیز باشد. تمثیل تدبیری، یک روش دیگر و نیز نادر و آن قالب بخشیدن به عناوین سوره نوشت هاست. حلقه اتصال محتوای یک سوره با قریب آنی که بتواند متن جالبی را سامان دهد، همان تیتراست است؛ پس خود طراحی عنوان، نیز مندرج است که به محتوا قابلیت تصویر داشتن می دهد. با این فرض رسیدن به عنوان، رسیدن به نوع تمثیل است. اهمیت این نکته بسیار است، زیرا سرکار نویسنده با آن قسمت از سوره است که شکل تیترو عنوان به خود گرفته است. گفتنی است در هر مرحله از نگارش باید به این آیات سوره و دلالت ظاهری آن دقت کرد، زیرا ممکن است نویسنده در نگارش یک متن چنان از لوازم و آثار معنای تیتراست استفاده کند که فرسنگ ها از غرض عبارت در سوره دور بیافتد. نکته دیگر هم در ظرافت و قابلیت تمثیل تدبیری در استخراج تیتراست است که، تمثیل تدبیری با فراهم کردن یک نظام ثابت، عناوین را به نحوی دارای نقطه ثقل و تکیه گاه علمی می کند؛ به همین دلیل این طایفه نیازهای متغیر و متنوع فرهنگی برای انواع سوره نوشت به وجود می آید؛ اگر نیاز به دو سوره سوره زمره نوشت برای مخاطبانی در موقعیت متفاوت باشد، تهیه عناوین و متون آن، امکان پذیر خواهد بود. نکته دیگر این که نظام بخشی عناوین بیش از منابع دیگر تمثیل نیازمند بهره گیری از معانی رسمی تمثیل است؛ ظرافت موجود در تمثیل های این بستر، برای نزدیکی به غرض سوره ضروری است. و آخر اینکه صفحات زندگی اهل بیت علیهم السلام بهترین جلوه گاه تمثیل های سراسر قرآنی است. البته بهره گیری از آن ظرافت های ویژه ای را می طلبد که در جای خود قابل بحث است.